

trong giáo-lý PGHH

Cũng trong giờ phút này, hầu hết các chùa-chiền trên khắp thế-giới đều cử hành trọng-thể Lễ Vu-Lan, một ngày lễ lớn và quan-trọng của Phật-Giáo. Sự tích Lễ Vu-Lan đã và đang được kể lại rất nhiều, đầy đủ trên các đài truyền-thanh, truyền-hình, báo-chí và cũng được giảng-giải trong bao năm qua. Mới chúa-nhật tuần trước đây, Thanh-Niên-Đoàn PGHH Miền Nam California cũng đã đảm-nhận trọng-trách tổ-chức lễ Báo-Hiếu này, và hiện một số chùa-chiền các nơi vẫn còn tiếp-tục cử-hành Mùa Vu-Lan Tháng-Hội. Do đó, chúng tôi thấy không cần phải nhắc lại vì tất-cả chúng-sinh Phật-tử, ngay cả những đồng-bào đồng-hương ngoại-đạo đều biết rõ. Chúng tôi chỉ xin được nói riêng về chữ Hiếu. Vậy Hiếu là gì? Tại sao ta phải báo-hiếu? Hiếu-đạo trong giáo-lý PGHH như thế nào?

Hiếu là gì?

Hiếu là tình-cảm tha-thiết đậm-đà thiêng-liêng cao-quý của con cái đối với cha mẹ. Tình-cảm đó được thể-hiện qua sự hết lòng thương yêu, phụng-dưỡng, thờ kính cha mẹ. Hiếu rất quan-trọng trong nền luân-lý Đông-phương nói chung và Việt-Nam nói riêng (trong ngôn-ngữ văn-tự của các nước Tây-phương cũng có danh-từ mang nghĩa Hiếu (*piety* Anh-ngữ; *piété* Pháp-ngữ), tuy-nhiên không thấy có sách vở nào đặt nặng cũng như chỉ dạy thực-hành Hiếu ra sao?). Đức-tánh này được nâng lên hàng Đạo (Hiếu-đạo) chớ không còn đơn-thuần là một thái-độ đối-xử hợp-lý của con cái đối với cha mẹ như thói thường, Sách xưa có câu: “Thiên kinh vạn điển, hiếu-nghĩa vi tiên” (muôn ngàn kinh sách đều dạy hiếu-nghĩa làm đầu).

Nho-giáo coi Hiếu là cái gốc hay bước đầu để hành-xử đạo Nhân. Nhân là lòng thương người, tình-cảm đôn-hậu và thành-thực. Theo lễ thường thì cha mẹ, anh chị em là người thân-thiết của ta, tất-nhiên ta phải kính yêu, rồi đối với người ngoài mới có lòng từ-ái, khoan-dung ▶

► được. Nếu ở với cha mẹ mà không hiếu-thảo, ở với anh em mà không thuận-hòa, tức là tình-cảm của ta rất bạc-bèo thì làm thế nào thành người nhân được? Do đó, thi-hành đạo Nhân, con người trước tiên phải kính yêu cha mẹ, thương mến anh em trong nhà. Điều này áp-dụng triệt-để cho mọi hạng người trong xã-hội, từ vua quan cho đến thứ-dân.

Phật-giáo, tuy đường lối tu-hành là xuất-thế, dứt bỏ lục-dục thất-tình, ly-gia cát-ái, nhưng hiếu-đạo được thường-xuyên nhắc-nhở trong nhiều bộ kinh. Với Phật-giáo, Hiếu đứng đầu muôn điều lành (Vạn thiện dĩ hiếu vi tiên).

Kinh Nhẫn-Nhục viết: “Điều thiện tối-cao không gì bằng hiếu. Điều ác tối-cao không gì bằng bất-hiếu (Tối-cao chi thiện bất như hiếu. Tối-cao chi ác bất như bất-hiếu).

Kinh Bảo-Tập dạy:”Muốn tỏ lòng tôn-kính Vua, Chúa,Thánh,Thần,Tiên, Phật, thì trong nhà hãy kính hiếu-dưỡng cha mẹ mình...”

Kinh Hiếu-Tử ghi: “Nếu chúng-sanh mà không gặp Phật thì hãy xem cha mẹ như Phật, tôn-thờ cha mẹ như tôn-thờ như tôn-thờ Phật, vâng lời cha mẹ như vâng lời Phật, như vậy mới gọi là hiếu”.

Còn nhiều nữa, căn-bản là khuyên bảo chúng-sanh phụng-dưỡng, vâng lời, thờ kính cha mẹ và nhứt là giúp cho cha mẹ giác-ngộ, tìm về chánh-pháp để được giải-thoát siêu-sinh về nơi Tịnh-độ sau khi mãn-phần. Đó là đặc-diểm khác-biệt giữa Phật-giáo và Nho-giáo. Nói cách khác, Nho-giáo chú-trọng việc báo-hiếu cha mẹ lúc còn sanh-tiền và thờ kính sau khi mất, trong khi với Phật-giáo, việc báo-hiếu của con cái không giới-hạn trong hiện-kiếp mà còn phải làm sao cho cha mẹ được siêu-thoát khi lìa bỏ thế-gian. Sự-tích lễ Vu-lan tiêu-biểu cho tinh-thần báo-hiếu đặc-biệt của Phật-giáo nói trên.

Không phải chỉ có nho-gia, tu-sĩ mới biết hiếu-đạo mà dân-gian bình-dân, ít học cũng thấm-nhuần và hành-xử chặt-chẽ đức-tính cao-quý này. Chắc-chắn họ không biết Hiếu là đầu mối đạo Nhân như Nho-giáo chủ-trương hay là điều Thiện tối-cao như Phật-giáo ca-tụng, mà họ chỉ biết cha mẹ có công sinh-thành dưỡng-dục và bổn-phận làm con là phải lo báo đền. Ý-thức hiếu-thảo giản-dị này thể-hiện qua phong-tục thờ cúng Tổ-tiên trong hầu hết gia-đình Việt-Nam từ thành-thị đến thôn-quê và qua lời-lễ chân-tình mộc-mạc trong ca-dao tục-ngữ:

*Công cha như núi Thái-sơn
Nghĩa mẹ như nước trong nguồn chảy ra.
Một lòng thờ mẹ kính cha,
Cho tròn chữ hiếu mới là đạo con.*

hay:

*Cha sinh mẹ dưỡng,
Đức cù-lao lấy lượng nào đong.
Thờ cha mẹ ở hết lòng,
Ấy là chữ hiếu dạy trong luân-thường.*

Đối với họ, dù tu ở đâu, tu cách nào thì cũng không bằng làm tròn chữ hiếu:

*Tu đâu bằng tu tại gia,
Thờ cha kính mẹ mới là chân tu.*

Tại sao ta phải làm tròn chữ Hiếu?

Chúng ta đã biết và thấy rõ Hiếu là đức-tính hàng đầu trong cuộc sống tình-cảm, đạo-đức của dân-tộc. Dù có đạo hay không có đạo, bình-dân hay trí-thức, hầu hết người Việt-Nam chúng ta đều coi trọng chữ Hiếu và hết lòng báo-đáp. Sở-dĩ như vậy là vì cha mẹ đã tạo ra hình-hài vóc dáng, khó nhọc nuôi-nấng, hy-sinh dạy-đỗ chúng ta cho đến lớn khôn. Chính mẹ là người mang nặng đẻ đau, chín tháng cưu-mang, ba năm nhủ-bộ, lo-lắng, vui buồn theo dòng sinh-

mệnh con trẻ từ lúc sơ-sinh cho đến khi trưởng-thành.

*Thương thay chín chữ cù-lao,
Ba năm nhủ-bộ biết bao nhiêu tình.*

Chín chữ cù-lao là: **sinh** (cho ra đời), **cúc** (nuôi-nấng), **dưỡng** (cho ăn uống), **dục** (dạy bảo), **phủ** (vỗ-về), **cố** (trông nom), **phục** (quấn-quít), **phủ** (nâng nhắc), **phúc** (bồng ẵm). Ở xã-hội văn-minh tiến-bộ này, có thể công-việc sinh và nuôi con không quá nặng nhọc như trước kia (vì đã có baby sit), nhưng chắc cha mẹ cũng không khỏi quên ăn mất ngủ, vất-vả khổ cực ngày đêm, thức khuya dậy sớm để lo cho con. Thật là

*Công cha như núi ngất trời,
Nghĩa mẹ như nước ở ngoài biển Đông.
Núi cao biển rộng mênh-mông,
Cù-lao chín chữ ghi lòng con ơi!*

Đó là lý-do mà mọi người con phải làm tròn chữ Hiếu đối với cha mẹ.

Chữ Hiếu trong giáo-lý PGHH

Phát-xuất từ căn-bản Phật-đạo của Đức Thích-Ca Mâu-Ni, PGHH cũng trọng chữ Hiếu vô-cùng. Ân Tổ-tiên Cha mẹ đứng đầu trong giáo-lý Tứ-Ân đã nói lên điều đó:

“Ta sanh ra trong cõi đời được có hình-hài để hoạt-động từ thuở bé cho đến lúc trưởng-thành đủ trí khôn-ngoa, trong khoảng bao-nhiêu năm trường ấy, cha mẹ chịu biết bao-nhiêu khổ nhọc...”.

Đối với Đức Huỳnh Giáo-Chủ, hiếu-đạo không phải chỉ thu hẹp trong bốn-phận đối với cha mẹ mà còn đi trở về nguồn với ông bà tổ-tiên:

“...Nhưng sanh ra cha mẹ là nhờ có tổ-tiên,

nên khi biết ơn cha mẹ, cũng có bốn-phận phải biết ơn tổ-tiên nữa.”

Điều này được minh-định rõ trong bài nguyện trước bàn thờ ông bà:

*Cúi đầu lạy tạ tổ-tông,
Báo ân sanh dưỡng dày công nhọc-nhần.
Rày con xin giữ Đạo hàng,
Tu cầu tông-tổ siêu-thăng Phật đài,
Nguyện làm cho đẹp mặt mày,
Thoát nơi khổ-hải liên-đài được lên.
Mong nhờ đức cả bề trên.
Độ con yên-ổn vững bền cõi tu.*

Ngay trong bài “Tây-phương ngũ nguyện” thì điều thứ 2 và thứ 3 là dành cho Cửu huyền Thất tổ và cha mẹ:

*Nam mô nhị nguyện cầu: Cửu huyền Thất tổ
tịnh-độ siêu-sanh.*

*Nam mô tam nguyện cầu: Phụ mẫu tại đường
tăng long phước thọ, phụ mẫu quá-khứ trực
vãng Tây-phương.*

- Đức Huỳnh Giáo-Chủ cũng khẳng-định hiếu-nghĩa đứng đầu trong cuộc sống con người:

*Nhân sanh hiếu-nghĩa dĩ vi tiên,
Hành thiện tri kinh thị sĩ hiền.
Kiếm huệ phi tiêu đoàn chương nghiệp,
Phật tiền hữu nhựt vĩnh an nhiên.*

xin tạm dịch như sau:

*Con người sanh ra ở đời lấy hiếu-nghĩa làm đầu,
Làm điều lành theo kinh dạy là bậc hiền-sĩ.
Dùng gươm tri-huệ diệt trừ nghiệp-chướng,
Có ngày Phật sẽ hiện vĩnh-viễn trong ta.*

Ngài đã gắn liền hiếu-thảo với việc tu-hiền, tu không phải chỉ cho riêng mình mà còn để cứu vớt ông bà cha mẹ, bá-tánh, chúng-sanh:

*Tu cầu cứu vớt tổ-tông,
Vớt cho bá-tánh máu hồng bớt rơi.
Tu cầu cha mẹ thanh-thời,
Quốc-vương thủy thổ chiều mời phản-hồi.*

*Rán tu đắc đạo cứu cửu huyền,
Thoát chốn mê-đồ đến cảnh tiên.
Ngó đáp ơn dày công sáng-tạo,
Cho ta hình vóc học cơ-huyền.*

Theo Ngài, đã biết tu-hiền thì phải thực-hành hiếu-đạo:

*Nếu ai biết chữ tu-trì,
Cha mẹ còn sống vậy thì cho ăn.
Không làm để ở lung-lãng,
Chưỡi cha mắng mẹ lăng-xăng thiếu gì.
Ở cho biết nhượng biết tui,
Vui lòng cha mẹ vậy thì mới ngoan.*

Có như vậy thì mới không uổng công Thầy hoằng-hóa:

*Trao thân phận rạng danh hiếu-đế,
Thỏa dạ Thầy nơi chốn mây rồng.*

Nhưng làm thế nào để được rạng danh hiếu-đế hay nói cách khác, để đền đáp công ơn trời biển của mẹ cha. Về việc này, giáo-lý Tứ-Ân đã dạy:

“Muốn đền ơn cha mẹ, lúc cha mẹ còn đang sanh-tiền, có dạy ta điều hay lẽ phải ta rán chăm-chỉ nghe lời, chớ nên xao-lãng làm phiền lòng cha mẹ. Nếu cha mẹ có làm điều gì làm-lẫn trái với nhân-đạo, ta rán hết sức tìm cách khuyên-lơn ngăn cản. Chẳng thế, ta cần phải lo nuôi dưỡng báo đền, lo cho cha mẹ khỏi đói rách, khỏi bệnh hoạn ốm đau, gây sự hòa-hảo trong đệ huynh, tạo hạnh-phúc cho gia-đình cho cha mẹ vui lòng thỏa-mãn. Rán cầu cho cha mẹ được hưởng nhiều phước thọ. Lúc cha mẹ quá vãng, hãy tu cầu cho linh-hồn được siêu-thăng nơi miền Phật-cảnh, thoát đọa trầm-luân.”

*Mẹ cha là kẻ trọng ân,
Dưỡng nuôi báo hiếu lúc thân tuổi già.
Giờng linh đơm quây mới là,
Có chi cúng nấy vậy mà dân ôi!*

Ngay cả khi cha mẹ qua đời, mọi chuyện hiếu-sự phải do tâm-thành chí hiếu hiệp cùng sức khẩn nguyện của anh em trong Đạo mà làm

thì thì mới có thể thấu chuyển đến đức từ-bi Ôn Trên Chư Phật hầu giúp anh-linh cha mẹ sớm siêu-thoát. Nhiều người lúc cha mẹ còn sống thì chẳng ngó-ngàng chăm sóc, đến khi cha mẹ mất rồi mới khóc-lóc tiếc thương, cầu-siêu cúng kiếng, chẳng những không ích-lợi gì mà còn lãng-phí vô-ích.

*Mình làm chữ hiếu mới hay,
 Chớ mượn người ngoài cầu nguyện khó siêu.
 Muốn cho tội-lỗi mòn tiêu,
 Thành tâm cầu nguyện sớm chiều mới hay.
 Mục-Liên cứu mẹ bằng nay,
 Nhờ người hiếu-hạnh tâm rày từ-bi.*

Tóm lại, PGHH dạy tín-đồ phải hết lòng hiếu dưỡng cha mẹ, từ món ăn thức mặc đều phải cung-phụng cho đầy đủ, chỉ đến việc hành-xử cũng phải làm cho cha mẹ vừa lòng. Dù trong hoàn-cảnh nghèo hèn hay giàu có cũng phải giữ lòng thờ kính cha mẹ làm gốc. Không nên để ngoại-cảnh chi-phối đến nỗi làm cho mình mất hẳn sự hiếu. Lắm kẻ tỏ ra bực-dọc cau-có, than-vãn, đôi khi có thái-độ lời-lẽ bất-kính đối với cha mẹ chỉ vì không chịu đựng được cực-khổ, tốn-hao trong khi nuôi-nấng cha mẹ già yếu mà họ quên rằng:

*“Cha mẹ nuôi con như trời như bể,
 Con nuôi cha mẹ con kể từng ngày.”*

Thực ra, còn cha còn mẹ để mà sớm hôm săn-sóc phụng-dưỡng là một điều may-mắn, diễm-phúc. Chỉ sợ đến lúc muốn báo-hiếu cha mẹ thì không còn có dịp để mà báo nữa. Ông Tử-Lộ, một đại-đệ-tử của Đức Khổng-Tử, lúc còn hàn-vi, ngày ngày phải đội gạo đường xa nuôi mẹ. Lúc ra làm quan, quyền cao chức trọng, tột bực giàu sang thì mẹ đã mất. Mỗi khi nhớ đến cha mẹ, lại muốn đưa muối đội gạo để nuôi như

trước thì không sao được nữa. Do đó mà người con thực-tình hiếu-thảo bao-giờ cũng mong cha mẹ sống mãi với mình:

*“Đêm đêm thắp ngọn đèn trời’
 Cầu cho cha mẹ sống đời với con.”*

để được sớm hôm hầu-hạ, đáp-đền phần nào công ơn sinh-dưỡng:

*“Mẹ già ở túp lều tranh,
 Sớm thăm tối viếng mới đành dạ con.”*

Riêng các cháu thiếu-nhi, thiếu-niên, các cháu đã nghe và biết công-ơn to lớn của cha mẹ đối với con-cái hay các cháu như thế nào rồi. Bổn-phận làm con các cháu phải lo đền-đáp lại công ơn lớn-lao đó của cha mẹ mình. Dĩ-nhiên, bây-giờ còn nhỏ, các cháu chưa thể làm được gì nhiều cũng như chưa thể làm đầy đủ những gì mà một người con hiếu-thảo phải làm như đã nói ở phần trước. Chỉ cần ở nhà các cháu vâng lời cha mẹ dạy bảo, cố-gắng học-hành đàng-hoàng, siêng-năng giỏi-giẩn, giúp-đỡ công-việc nhỏ-nhật trong nhà, làm điều tốt-đẹp cho cha mẹ vui lòng, giữ-gìn cử-chỉ hành-động, đừng lêu-lổng làm chuyện sai-quấy có hại đến bản-thân và gia-đình khiến cha mẹ đau-khổ buồn-phiền, là coi như có báo-hiếu được phần nào rồi.

Nếu con-cái phải giữ tròn hiếu-đạo thì ngược lại cha mẹ cũng có trách-nhiệm nuôi dưỡng con-cái cho khôn lớn, gia-tâm giáo-dục những điều đạo-nghĩa cốt tạo nên con người hữu-dụng cho xã-hội trong tương-lai. Phải thương yêu săn-sóc, thường-xuyên gần-gũi, hỏi-han con-cái, an-ủi khuyến-khích mỗi khi con-cái gặp khó-khăn, trở-ngại. Nếu cần, phải biết hy-sinh thì-giờ, sở-thích, thú vui của mình để lo-lắng, giúp-đỡ chúng. Khi con-cái lầm-lỗi, hãy dùng cách khéo-léo mà dạy-đỗ cảm-hóa, chớ không ▶

- ▶ nên đánh-đập chửi rửa mà làm cho con khinh-lờn và bất-chước theo, gây thành ác-tập. Về bổn-phận làm cha mẹ, trong sấm giảng có dạy:

*“Dạy rồi những việc đức ân,
Phận làm cha mẹ xử-phân lẽ nào.
Lỗi-lâm chớ có hùng hào,
Đừng chửi đừng rửa đừng cào đừng bôi.
Đem lời hiền-đức tốt-tươi,
Đặng mà giáo-hóa vàng mười chẳng hơn.
Cũng đừng gây-gổ giận hờn,
Cho con bất chước sạ dươn mới là...”*

Cha mẹ là cái gương tốt, bài học hay để con-cái noi theo. Không thể bảo con-cái kính yêu, quán-quít cha mẹ trong khi cha mẹ lại ích-kỷ chỉ biết hưởng-thụ cho bản-thân, bỏ-bê phó-mặc chúng cho đường phố, xã-hội. Cũng không thể đòi-hỏi con-cái phải ăn ở hiếu-thảo với cha mẹ trong khi cha mẹ lại đối-xử tệ-bạc, không ra gì với ông bà là những bậc đã sinh ra cha mẹ. Hiếu-đạo không phải là con đường hay quy-luật một chiều, mà là mối liên-hệ tình-cảm, nhân-quả hổ-tương giữa cha mẹ và con-cái.

Ngày xưa, một anh chàng có một người cha già yếu, bệnh-hoạn phải phụng-dưỡng thuốc-thang. Lâu ngày vất-vả mệt-mỏi không còn muốn

nuôi-nấng báo-hiếu gì nữa, nên bàn với vợ đem cha bỏ trên núi để rảnh nợ. Anh ta liền đóng một cái xe rồi lựa một ngày đẹp trời, chất một ít thức-ăn cùng quần áo của cha và mời ông lên nói dối là đưa cha đi chơi núi. Khi lên đến núi, chờ lúc cha bất-ý anh ta lén xuống núi ra về. Lúc về đến nhà bất-ngờ thấy đứa con trai mới lên sáu tuổi, đang cặm-cui đục đẻo bèn đứng cây ván vụn, anh ta mới hỏi con làm gì vậy. Đứa con bèn trả lời: “Con đóng xe để khi nào cha già yếu thì con sẽ đưa cha lên núi ở như ông nội vậy”. Nghe con nói thế anh ta đứng lặng, sợ toát mồ-hôi, không ngờ ý-tưởng và hành-động bất-hiếu của mình lọt vào tiềm-thức của con tạo ảnh-hưởng tai-hại cho đầu óc non-nớt của nó như vậy. Anh ta liền tức-tức trở lên núi rước cha về, và từ đó hết lòng chăm nuôi phụng-dưỡng cha.

Mẫu chuyện xưa “Đưa cha lên núi” trên là một bài học luân-lý thâm-thúy thực-tiễn, cao-đẹp, truyền-cảm, đầy ý-nghĩa và tính-cách giáo-dục hiệu-quả hơn bất-cứ lời giảng dạy hùng-hồn, văn-hoa bóng-bẩy nào cho con cháu về chữ Hiếu và báo-hiếu từ trước đến nay.

Nguyễn-Thành-Long
Mùa Vu-Lan - 2012

